folklor/edebiyat, cilt:20, sayı:77, 2014/1

HİTİT MİTOLOJİSİNDE TANRILARIN YER ALTINA İNİŞİ

Kurtuluş Kıymet*

Giriş:

Eski Önasya kültürlerinde tanrıların yer altına inişini anlatan bazı mitoslar vardır. Sümer-Akad kültüründe bunların en ünlüsü İnanna/İştar'ın, bir diğeri ise Nergal ve Ereşkigal adı verilen mitosta, Nergal'in yer altına inişidir. İnanna ve eşi Dumuzi hakkındaki anlatılardan, Eski Önasya dünyasının az veya çok etkilendiği ve bunları bir şekilde yazıya geçirdiği görülmektedir. Hititler de Mezopotamya ve Suriye kültürlerinin etkisi altında kalmış ve onların edebi eserlerinden bazılarını kaydetmişlerdir. İnanna'nın yer altına yaptığı yolculuğu anlatan bir öykünün benzeri, çok az bir kısmı alıntılanmış olmakla birlikte Hititlerde de mevcuttur. Bu nedenle makalemizde öncelikle Sümerce olarak yazılmış ve Nippur kentinden bize ulaşmış olan İnanna'nın yer altına inişi adlı mitos incelenecektir. Ardından ikinci bölümde bu hikâyenin Hititlerdeki benzeri ele alınacaktır. Tanrıların yer altına inişine dair Hititler'de ikinci bir örnek ise Fırtına Tanrısı Teşup ile ilgilidir ve aşağıda bahsedeceğimiz Serbest Bırakma Şarkısı adı verilen eserin içerisinde aktarılmıştır.

* Öğr. Gör. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

1. **Mezopotamya ve Diğer Kültürlerde Tanrıların Yer Altına İnişi:**

Eski Mezopotamya'da odak noktasını Aşk Tanrıçası İnanna/İştar ve Çoban Tanrısı Dumuzi'nin oluşturduğu bir bereket kültünün varlığı anlaşılmaktadır.

Bu kültle ilişkili olan edebi metinler belli başlı üç başlık altında değerlendirilebilir: Birincisi, çiftin evliliği etrafında dönen aşk şarkılarıdır. Bunlar kutsal evlilik töreni olarak adlandırılan şarkı ve methiyelerdir. İkincisi, İnanna veya İştar'ın yer altına inişini anlatan ve Dumuzi'nin ölümü ile sonuçlanan edebi metinlerdir. Üçüncüsü ise, üzücü sonla ilgili ağıt ve yakarılardır (Kramer 1970: 135; Çığ 1998: 14-15).

Kuşkusuz İnanna, Mezopotamya'nın en önemli tanrıçasıdır. Sümerlilerin ortaya çıkışından, Mezopotamya uygarlığının sonuna kadar varlığını korumuş ve önemini giderek artırmıştır. Uruk kentinin en eski belgelerinde bile ismine rastlanmaktadır. İsmi "gökyüzünün hanımefendisi" anlamına gelen tanrıçanın, başta gelen kült merkezi Uruk kentidir. Bütün Mezopotamya'da onun adına tapınaklar dikilmiştir, ama en önemlisi Uruk'taki Eanna tapınağıdır. Aşk, cinsellik ve bereket tanrıçası olarak bilinir. Aynı zamanda savaşla ilişkili sayılmış, kralların ve yönetici sülalelerin koruyucusu olmuştur. Eşi Çoban Tanrısı Dumuzi olan tanrıça, Sami kültürlerdeki İştar ile bir tutulmuştur. İnanna/İştar'ın en yakın dengi Kenanlı Astarte, daha sonra Yunan Afrodit ve Romalı Venüs'tür. İnanna, cinselliğin ve çoğalmanın tanrıçası olarak, Mezopotamya kutsal evlilik töreninin merkezindeydi. Adına yazılmış şarkılar içinde özel bir bölüm oluşturan kutsal evlilik törenleri adlı metinlerde tanrıça, ülkeye bereket getirmek ve yaşamı yenilemek için sembolik olarak kral ile cinsel açıdan birleştirilirdi. İnanna, diğer herhangi bir Mezopotamya tanrısına göre çok daha fazla bir şekilde şiirlere ve şarkılara ilham kaynağı olmuştur. En güzel methiye ve yakarılar onun onuruna düzenlenmiştir. Ayrıca onunla ilgili çok sayıda mit günümüze ulaşmıştır (Leick 2003: 86-88; Leeming 2004: 40-41; Pettinato 2005: 4402-4406; Penglase 2005: 13-14; Nardo 2007: 145-146; Holland 2010: 118-122).

Sümerliler, aşk ve savaş tanrıçası ile krallarının yapacağı sembolik bir evliliğin ülkelerine bolluk getireceğini düşündüler. Bu evlilik töreni ilk kez Uruk'ta, kentin dördüncü kralı Dumuzi tarafından gerçekleştirildi. Çoban tanrısı haline getirilen Dumuzi'nin tanrıça ile yaptığı evlilik töreni geleneksel hale geldi. Ur-Nammu, Şulgi ve İddin-Dagan gibi ünlü krallar için de yapıldı. Her ne kadar ayrıntıları bilinmese de kutsal evlilik töreni, bir kentin tapınağında, kralla İnanna'nın rahibesi arasında cinsel birleşmeyi gerektiriyordu. Krallar bunun için Uruk kentine dahi yolculuk etmişlerdir. Kutsal evlilik, Sümerliler için zamanla ulusal bir tören haline gelmiştir. Şairler tarafından yıllar boyunca anlatılan, şarkı ve müzikle kutlanan bu sembolik eylem (Yunanca hieros gamos = kutsal evlilik), zamanla farklı biçimlerde Sümerce ve Akadca olarak kaydedilmiştir (Kramer 1970: 135 vd.; Kramer 1998: 242-260; Çığ 1998: 14; Holland 2010: 119). İlk defa M.Ö. 3. binin ilk yarısında meydana geldiği düşünülen bu törene ait Sümerce yazılı belgelerse, sözünü ettiğimiz döneme değil, M.Ö. 2. bine aittir. Bununla birlikte eldeki metinlerin, M.Ö. 3. binin son yüzyılında kaleme alınmış belgelerden çoğaltılmış olması muhtemeldir (Kramer 1970: 136).

İnanna ile ilgili mitler arasında en önemlilerinden bir tanesi, onun yer altına inişini

anlatır. Bu söylence Sümerliler'den Akadlılar'a geçmiş, oradan da Doğu Akdeniz'e ve Hurriler aracılığı ile de Anadolu'ya Hititlere aktarılmıştır. Çok büyük farklar olmakla birlikte Yunan ve Mısır dünyasında da benzerleri görülmektedir. Ayrıntılı bir şekilde kaleme alınan öykü, hem Akadca nüshası sayesinde hem de Sümercesinin neredeyse tamamlanmış olması nedeniyle iyi bilinmektedir.

Çok fazla parçadan oluşan, farklı dönemlere ait olan ve ayrı ayrı müzelerde yer alan nüshaların tekrar bir araya getirilip, öykünün tamamlanması uzun yıllar almıştır. Bu konuda başta S. N. Kramer olmak üzere çok sayıda araştırıcının katkısı olmuştur (Kınal 1965: 1-2; Wolkstein-Kramer 1983: 127-135; Kramer 1988: 144-145). Sümerce tabletlerin çok büyük bir kısmı, ünlü dinsel merkez Nippur'dan gelmektedir ve M.Ö. 1750 civarına tarihlenmektedir (Wolkstein-Kramer 1983: 127). Ur kentinde bulunan tabletlerin de dört tanesi bu öyküye aittir (Wolkstein-Kramer 1983: 134). Öykünün Sümercesi 400 satırın üzerindedir (Dalley 2000: 154; Pettinato 2005: 4403-4404). İki Akadca yazmadan Orta Asur Çağı'na tarihlenen son derece kısa bir parçadır. Mite yeni bir bilgi katmayan bu tablet Asur kentinde bulunmuştur (Speiser 1969: 107; Pettinato 2005: 4403). Ninive'deki Asurbanipal'in kütüphanesinden gelen ve M.Ö. 8.-7. yüzyıla ait olan Yeni Asur yazması, İştar'ın yer altına inişi olarak bilinir. 138 satır uzunluğundaki metinde belli başlı olaylar ve tanrılar aynıdır (Speiser 1969: 107; Pettinato 2005: 4403-4404; Holland 2010: 155).

İnanna'nın yer altına inişi mitini şu şekilde özetlemek mümkündür:

Venüs yıldızı, Gökyüzünün Kraliçesi, hırslı tanrıça İnanna hâkimi olduğu göklerden yer altına inmeye karar verir. Kutsal yasaları toplar, kraliçelik elbiselerini ve takılarını giyerek yola koyulur. Dönüşü olmayan bu ülkeye yapılacak olan yolculuk metinde, "yukarıdaki büyükten, aşağıdaki büyüğe inmeyi aklına koydu" şeklinde başlar. Yer altının sahibesi ise ablası, ölüm tanrıçası Ereşkigal'dir. Ablasının kendisini öldüreceğinden korkan İnanna, yola çıkmadan önce, ulağı Ninşubur'a eğer üç gün içerisinde dönmezse tanrılar meclisinde yakarmasını, sırasıyla Enlil, Ay Tanrısı Nanna ve bilgeliğin tanrısı Enki'nin huzurunda, tanrıçası için ağlamasını emreder. İlk iki tanrı yardımcı olmazsa, "hayat yiyeceğini ve hayat içeceğini" bilen Enki'nin, kendisini yaşama döndüreceğinden emindir. Harekete geçen İnanna ölüler diyarında ablasının tapınağının önüne gelir. Burada baş kapıcı Neti ile karşılaşır ve neden burada olduğu sorulur. Bir bahane uyduran tanrıça, Ereşkigal'den alınan talimatla içeri alınır. Ölüler diyarının yedi kapısından geçerken, her bir kapıda elbiseleri ve takıları sırasıyla üzerinden alınır; bu konudaki itirazları fayda etmez. İnanna, ablasının karşısına çıktığında çıplaktır, yani bütün güçleri elinden alınmıştır. Yer altının yedi yargıcı Anunnakiler ölüm bakışlarını diz çökmüş tanrıçaya çevirdiklerinde İnanna ölür ve cesedi bir kazığa asılır. Üç gün üç gece geçtikten sonra tanrıçanın ulağı Ninşubur, aldığı talimat gereğince önce Enlil ve Nanna'nın, ardından da Enki'nin huzurunda yalvarıp yakarır. İnanna'nın öngördüğü gibi ona yardım etmeyi sadece Enki kabul eder. Enki, *kurgarru* ve *kalaturru* adlı cinsiyetsiz iki yaratığı tasarlar, onlara "hayat yiyeceğini ve hayat içeceğini" verir ve bu yiyecekle içeceği İnanna'nın cansız bedenine dökmelerini emreder. Sonuçta İnanna canlanır ancak; dertleri sona ermiş değildir. Çünkü Ereşkigal'in hüküm sürdüğü yer altından çıkmanın tek kuralı yerine yeni bir tanrı bulmaktır. Bu kural İnanna için de işletilmiş ve yerine birini getirmesi

şartıyla, yiyecekten ve içecekten habersiz, merhameti olmayan, çirkin *galla* cinleri ile yeryüzüne çıkmıştır. Bu acımasız şeytanların baskısı altında önce Umma, ardından da Badtibira kentlerine gider. Son olarak koruyucu tanrısı Dumuzi olan Kullab'a varır. Burada Dumuzi'yi merasim elbiseleri içinde tahtına kurulmuş, adeta karısının başına gelen felaketi kutlar biçimde görünce sinirlenir ve Dumuzi'yi yanındaki cinlere teslim eder. Başına gelen bu beladan ötürü Dumuzi ağlamaya başlar ve Güneş Tanrısı, aynı zamanda kayınbiraderi olan Utu'ya yakarmaya başlar. Cinlerden kaçabilmek için ellerini yılan eline, ayaklarını ise yılan ayağına çevirmesini ister. Dileği kabul edilir ve bu şekilde kaçmayı başarır. Ne var ki hemen ardından cinler tarafından tekrar yakalanır (Kınal 1965: 3 vd.; Kramer 1969: 53-57; Jakobsen 1976: 55-60; Wolkstein-Kramer 1983: 52-73; Kramer 1998: 135-144, 258-259; Çığ 1998: 15-17; Kramer 1999: 157-172; Kramer 2002: 202-205; Leick 2003: 91-93; Eliade 2003: 85-87; Black-Cunningham-Robson-Zólyomi 2004: 65-75; Penglase 2005: 14-16; Pettinto 2005: 4403).

Metnin kırık olan ve kısmen tamamlanabilen son satırlarından anlaşıldığına göre, İnanna, Dumuzi'nin kız kardeşi Geştinanna'nın ricası ile onu aramaya kırlara gider. Bulamayınca bir sinek, ödül karşılığında Dumuzi'nin yer altında olduğunu söyler. Dumuzi, İnanna veya Ereşkigal'in emri ile yılın yarısını yer altında geçirmeye mahkûm edilir. Yılın diğer yarısında ise Dumuzi'nin kız kardeşi Geştinanna yer altında kalacaktır. Metin, tanrıça Ereşkigal'a iki satırlık bir methiye ile sona erer (Kramer 1966: 31; Jakobsen 1976: 60-61; Kramer 1998: 259; Leick 2003: 93; Black-Cunningham-Robson-Zólyomi 2004: 75; Penglase 2005: 16).

Bu öykünün sonunu daha ayrıntılı bir biçimde başka metinler yardımıyla izlemek imkânı vardır. Bunlardan "Dumuzi'nin Rüyası" adı verilen öyküde Dumuzi, kötü olayların habercisi olan bir rüya görür. Kız kardeşi Geştinanna bu rüyayı yorumlar ve ölüler dünyasındaki cinlerin onu bulmak üzere olduklarını haber verir. Dumuzi'nin dört sefer tekrarlanan kaçma girişimi başarısız olur ve sonunda *galla* cinleri tarafından yanağına çivi ve sopalarla vurmak yoluyla öldürülür (Wolkstein-Kramer 1983: 74-84; Kramer 2002: 206-212). "Dönüş" adı verilen ikinci öykü ise Dumuzi için bir yakarı ile başlar. İnanna, Dumuzi'nin annesi Sirtur ve kız kardeşi Geştinanna onun için ağlarlar. İnanna ve Geştinanna onu aramaya koyulurlar. Bir sineğin yardımıyla Dumuzi kırda ağlarken bulunur ve İnanna onun, kız kardeşi ile dönüşümlü olarak yarım yıl yer altında kalmasına karar verir (Wolkstein-Kramer 1983: 85-89).

Dumuzi'nin dönemsel olarak ölüp dirilmesinin, mevsimsel döngüyü ifade ettiği söylenmiştir. Dumuzi yeryüzüne baharda çıkıp, karısıyla birleşerek, doğanın yeniden canlanmasını sağlar, hayvanlar çoğalır, tohumlar filizlenir ve hasat mevsimi gelir (Çığ 1998: 16-17; Dalley 2000: 154; Armstrong 2006: 40). ÇobanTanrısı yeniden ortaya çıkmak üzere yok olduğuna göre, bu durum, yaşam ve ölümün art arda gelişi ve insanların, hatta tanrıların bile bunu kabullenmesi gerektiğini de ifade etmiş olabilir (Eliade 2003: 88). İnanna'nın yer altına giderek kayboluşunun ise, Venüs yıldızının dönemsel olarak görünmez oluşunun neden bilgisel bir anlatımı olduğu da ifade edilmiştir (Leick 2003: 88). "*Dumuzi'nin ölümü yalnız mitolojiler ve şarkılar içinde anılmakla kalmamış, aynı zamanda Sümer kentlerinde özel matem günleri yapılarak çeşitli törenlerle onun ölümü temsil edilmiştir*." (Kramer 1998: 259). 140 satırlık Asur nüshası, *taklimtu* ritüeli için

bir talimat ile sona erer. Dumuzi ayında (Tammuz = Haziran/Temmuz) yapılan ayinde Dumuzi'nin heykeli yıkanır ve yağlanır, ayrıca Ninive'de sergilenir (Dalley 2000: 154; Holland 2010: 155; Mccall 2011: 109). İnanna'nın neden yer altına inmek istediği ise başka bir tartışma konusudur. Bunun metinde anlatılan görünürdeki sebebi, ablası Ereşkigal'in eşinin ölümü nedeniyle cenaze merasimine katılmaktır (Kramer 1998: 139). Ancak İnanna'nın asıl amacı, gücünü gökyüzünden yer altına kadar genişletmek istemesidir. Tanrıçanın hırslı kişiliği, güç için doymak bilmez karakteri (Black-Cunningham-Robson-Zólyomi 2004: 65) ve metinde geçen, yer altının güçlerini arzuladığı yönündeki ifadeler buna kanıttır (Black-Cunningham-Robson-Zólyomi 2004: 71; Penglase 2005: 16).

Sümer'in neşesi, Aşk ve Savaş Tanrıçası, hırsın ve kavganın sembolü, gökyüzünün kraliçesi İnanna ve onun eşi Çoban Tanrısı Dumuzi ile ilgili bereket kültü yüzyıllar boyunca şairlere ilham kaynağı olmuştur. Kaleme alınan eserler çalgılar eşliğinde söylenmiş, nesilden nesile aktarılmış, hem onun hakkındaki hikâyeler, hem de eşi Çoban Tanrısı'nın uğradığı acı son karşısında yakılan ağıtlar başka kültürlerin de beğenisini kazanmıştır. İnanna-Dumuzi kültü ile ilgili metinler Mezopotamya'nın sınırlarını aşmış ve Ortadoğu'nun neredeyse tamamını kaplamıştır.

İnanna ve Dumuzi arasındaki evlilik yapılırken söylenen aşk şarkıları, Tevrat'ta Şarkılar Şarkısı adı verilen bölümle, konu ve cümleler bakımından büyük benzerlikler taşır. Böylesine açık saçık şarkıların bir din kitabında neden yer aldığı uzun süre zihinleri meşgul etmiş ve bu durum Sümer-Akad mitlerinin çözülmesi ile açığa kavuşmuştur. Tevrat'taki Şarkılar Şarkısı'nın tamamı veya bir kısmı, bir İbrani kralının, bereket tanrıçası ile yaptığı kutsal evlenme töreninde söylenen şarkılar olmalıdır. Mezopotamya kültüründen Kenanlılara aktarılan anlatılar, oradan İbranilere de geçmiştir (Çığ 1998: 17; Kramer 1998: 252).

Sümer belgelerinde görülen öteki dünya hakkında fikirlerin, İbranilerde benzerlerini görmek mümkündür. Dumuzi'nin ölümü ve tekrar dirilişi motifinin Filistin'e geçtiği anlaşılmaktadır. Kudüslü kadınların Peygamber Hezekiel döneminde Tammuz (Dumuzi) için ağıt yaktıkları bilinmektedir (Kınal 1969: 19; Kramer 1998: 259; Kramer 2002: 390).

Batı Sami mitolojisinin en önemli kaynaklarını oluşturan Ugarit metinleri arasında, Baal ve Ölüm adı verilen şiir bir tarım mitidir. Yağmurla özdeşleştirilmiş Tanrı Baal'ın öldükten sonra yeniden dirilmesi sonucu, toprağa hayat verişini ifade eder. Yağmur getiren Baal, bir gün, ölüm ve verimsizlik tanrısı Mot'un saldırısına uğrar. Mot, onu kolaylıkla etkisiz hale getirir ve ölülerin topraklarına inmeye zorlar. Bu olay karşısında tanrıların babası El bile çaresiz kalır. Baal'i aramaya kız kardeşi ve karısı, tıpkı İnanna gibi öfkeli tanrıça Anat ve Güneş Tanrısı Şapaş gider. Öfkeden kudurmuş olan tanrıça Mot'u orakla ikiye böler ve nasıl olduğu bilinmese de Baal'ı yaşama döndürür. Bu mitte Baal, toprağa düşerek yer altı dünyasına nüfuz eden, bitkileri dölleyerek onların yeşermesini sağlayan yağmurun kişileştirilmiş halidir. Yağmur mevsiminden sonra kavurucu Akdeniz sıcaklarında insanlar hayat getiren yağmuru taşıyan Baal'in yeniden canlanmasını beklerler. Mot ise kavurucu yaz sıcağı ve ölümle ilişkilidir. Öykü Baal ve Anat'ın cinsel birleşmesi ile sona erer (Sznycer 2000: 1108-1112; Armstrong 2006: 37-38). *"Her yıl ölen ve dirilen tanrı Baal'ın hikâyesi, her şeyden önce yazın kuraklığından*

sonra, toprağın bereketini ve bitkilerin her yıl yeniden yeşermesini sağlayan ve Ugaritlilerin hayatında çok temel olan yağmurun dönüşünün, mitik plana yansımasıdır." (Sznycer 2000: 1112).

Hem Mısır'ın kendi hiyeroglif kaynaklarından hem de Yunan anlatılarından bilindiğine göre Eski Mısır'da dirilerek yeryüzüne geri dönen bir tanrı mevcuttur. Mısır mitolojisinde İsis, Osiris, Seth ve Neftis dört kardeş tanrıdır. Bunlardan kral olan Osiris, Seth tarafından öldürülür ve yerinden edilir. Kardeşleri İsis ve Neftis onun için yas tutarken, Osiris de yer altında sonsuzluğun efendisi olarak hüküm sürmeye başlar. Bu duruma çok üzülen büyü tanrıçası İsis, ölü Osiris'le birleşerek ondan hamile kalmayı başarır. Doğan çocukları Horus'u ise büyüyene kadar bataklıkta saklar. Horus, Seth'e karşı mücadele edip taç giydikten sonra Osiris'i diriltir. Dirilen Osiris bitkilerin bereketini sağlamıştır. Daha M.Ö. 3. bin kadar erken bir tarihte o, bereketi ve büyümeyi simgeler olmuştur. Nitekim Osiris bu mitte tanrıları buğday ve arpa ile güçlendirdiğini ifade etmiştir (Eliade 2003: 123-124; Hart 2010: 46-58).

Klasik Batı dünyasında da bir tanrı veya tanrıçanın yılın bir kısmını yer altında geçirdikten sonra yeryüzüne çıktığında bolluk-bereketi getirmesi ve baharın başlamasını sağlamasına ilişkin örnekler mevcuttur. Kybele-Attis, Demeter-Persefon ve Afrodit-Adonis olarak bilinen bu söylenceler, toprağın bereketini, bitkilerin öldükten sonra yeniden dirilmesinin simgelerler. Bunlardan Attis'in ölen bedeninin, sevgilisinin ricası üzerine, Zeus tarafından hiç bozulmaması sağlanmış ve saçları büyümeye devam etmiştir. Persefon ise Zeus'un kararı ile yılın üçte ikisini yani bahar aylarını annesi Demeter'in, geri kalanını ise yani kışı, yer altında Hades'in yanında geçirmek zorunda kalmıştır. Yine Zeus'un kararıyla Adonis de yılın dört ayını yer altı tanrıçası Persefon ile geri kalan dört ayını ise Afrodit'in yanında geçirmiştir. Bu durumu kıskanan tanrılar onu öldürmüşler ve Adonis'in kanından bahar çiçekleri açmıştır. Baharla yeryüzüne dönen bitkisel varlığı simgeleyen Adonis'e özellikle Suriye'de kadınlar tapmışlardır. Onun adı, İbranice Tammuz'un Yunancalaştırılmış şeklidir (Erhat 1993: 11-12, 15-16, 85-86).

2. **Hititlerde Tanrıların Yer Altına İnişi:**

2.1. İŞTAR/Ša(w)uş**ka'nın Yer Altına İnişi:**

Sümer-Akad kültürü, sadece Suriye ve Doğu Akdeniz'de değil, Anadolu'da Hititler üzerinde de etkisini hissettirmiştir. Mezopotamya edebiyatına ilişkin eserlerin ya doğrudan ya da Hurri aracılarla Anadolu'ya aktarıldığı bilinmektedir. Bu eserlerin Akadca, Hititçe örnekleri olduğu gibi, bunlardan bazılarının Hurriceleri de mevcuttur. Mezopotamya din ve edebiyatını benimseyen Hurriler, kendi katkılarını yaparak bunu Anadolu'ya taşımışlardır.

İnanna/İştar'ın yer altına inişine bir örnek Hitit çivi yazılı kaynaklarında da mevcuttur. Ancak bu örnek Mezopotamya edebiyatında olduğu gibi bağımsız bir şekilde değil, Mukişli ^{MUNUS}ŠU.GI Allaiturahhi'nin büyü ritüellerinin bir parçası olarak günümüze ulaşmıştır. Hitit dünyasında, insanların karşılaştıkları her türlü sorun, özellikle de hastalıklar ve açıklamakta zorlandıkları doğa olayları gibi durumlar karşısında pek çok büyü ritüeli uygulanmıştır. Bu büyü ritüellerini gerçekleştiren çok sayıda kadın görevli vardır ve bunlardan biri, Amik Ovası'nda yer alan Mukiş krallığından Allaiturahhi'dir.

Bu isim, Hurrice *allai*: "tanrıça" ve *turahhi*: "güçlü" kelimelerinden oluşan ve "güçlü tanrıça" anlamına gelen Hurrice bir kadın adıdır (Haas-Thiel 1978: 24-25; Haas-Wegner 1988: 4; Miller 2005: 134). Onun büyüleri, tabletlerin kolofonlarından anlaşıldığına göre "büyülenmiş bir insanı düzene sokmak" için yapılmıştır (Haas-Thiel 1978: 96-97; Haas-Wegner 1988: 105). Hurrice ve Hititçe olarak yazılmış Allaiturahhi'nin büyü ritüelleri Orta Hitit Çağı'ndan Hitit Devleti'nin sonuna kadar kullanılmış hatta II. Şuppiluliyama için de işletilmiştir (Haas-Thiel 1978: 16-18; Haas-Wegner 1988: 5; Miller 2005: 132)

Bu büyü ritüelinde mitolojik bir anlatı haline gelmiş bölümlerden biri İnanna/İştar'ın yer altına inişi öyküsünü hatırlatmaktadır. Hititçe metnin çevirisi şöyledir:

(CTH 780.II.6.Tf06.A): KBo 12.85 + VBoT 120 + KUB 27.29 Öy II 19-27 (Haas-Wegner 1988: 133; Haas-Thiel 1978: 140-141; Haas 2003: 90-91):

---

19 "fasulye" bir aslan gibi saf; Še[ri'yi]
20 (ve) Hurri'yi temizler; ayrıca
21 bašmu yılanı gibidir. Allani onunla
22 büyük (ve) saf yapar. Ama Allani onları sana,
23 Hava Tanrısı'na, gökyüzündeki krala verdi.
24 Erkek kardeşinden, IŠTAR/Ša(w)uška talep etti: "Beni ayır,
25 bedenimi saf yap. Hava Tanrısı, kardeşim, onları ver!"
26 Hava Tanrısı, IŠTAR/Ša(w)uška'ya seslendi: "Sana bağışladım,
27 ne yapmak istiyorsun?"

Hurri kökenli büyüler, büyü malzemesinin çeşitliliği ile dikkati çekerler. Bu metinde de "fasulye" bir büyü malzemesi olarak kullanılmaktadır; aslan ve *bašmu* yılanına benzetilir. Hurricede šallanu: "büyük yapmak" aynı zamanda bir temizlik ifadesidir. Fasulye ile tanrıça Allani, Teşup'un iki refakatçisi Şeri ve Hurri adlı boğaları temizler. Allani, Hurrilerde yer altı dünyasının tanrıçasıdır ve Sümerce metindeki Ereşkigal'in karşılığıdır. Ardından Allani büyü malzemesini Teşup'a verir. İştar/Ša(w)uška'nın, kardeşi Hava Tanrısı yani Teşup'tan ricası dikkat çekicidir. İştar, büyü malzemesini istemektedir. Bu şekilde belki de yer altının gücünden kurtulmayı düşünmektedir. Teşup'un kız kardeşi olan Ša(w)uška, Hurrilerin en büyük tanrıçaları arasında yer alır ve o, Mezopotamyalı İştar'la özdeşleştirilmiştir. Metinde açıkça ifade edilmese de Ša(w)uška'nın yer altında olduğu anlaşılmaktadır. Bunun sebebi Allani'nin varlığıdır. İştar/Ša(w)uška ise fasulyeyi kullanarak yer altından kurtulacaktır. Nippur'dan gelen Sümerce metinde de İnanna, Enki'nin verdiği "hayat yiyeceği ve hayat içeceği" ile yaşama döner. Hem Hititçe metinde hem de Sümerce metinde İnanna/İştar'ın yaşama döndürülmesi için bir büyü malzemesi kullanılmıştır. Hititçe metinde geçen "beni ayır" ifadesi ise İnanna'nın cesedinin asılı olduğu direği anımsatmaktadır (Haas-Thiel 1978: 37-38).

2.2. **Teşup'un Yer Altına İnişi:**

Boğazköy'de 1980'li yılların ilk yarısında yapılan kazılarda, Hurrice-Hititçe çift dilli olarak kaleme alınmış çok sayıda tablet bulunmuştur. Bu metinler kolofonlarında Serbest

Bırakma Şarkısı olarak adlandırılmışlardır. Hititçesi SÌR *para tarnumaš*, Hurricesi ise *kirenzi*'dir. Çeviriyazı, çeviri ve yorumları E. Neu (Neu 1996) tarafından yapılan bu edebi eser üzerinde çok sayıda araştırıcı farklı yönlerden çalışmıştır.

Serbest Bırakma Şarkısı'nın Hurricesi, muhtemelen Eski Hitit Çağı'nda Hititlerin, Kuzey Suriye seferlerini yürüttükleri sırada ithal edilmiştir. Bununla beraber yazı ve dil özellikleri bu edebiyat ürününün Orta Hitit Çağı'nda Hurriceden Hititçeye çevrildiğine ve yazıldığına işaret etmektedir. Dilsel özellikler şiirin Hurricesi'nin mutlaka daha eski olduğunu gösterir (Neu 1996: 3-7; Haas 2006: 177; Wilhelm 2001: 82; De Martino 2006: 108).

Tabletlerin bazıları sol sütunda Hurrice, sağ sütunda Hititçe olarak düzenlendiğinden Hurrice gramer ve sözlüğünün anlaşılmasına fazlasıyla katkı sağlamıştır. Ancak Hititçe metnin kırık olduğu kısımlarda Hurricesini anlamak hâlâ güçtür (Hoffner 1998a: 66; De Martino 1999: 340-341)

Serbest Bırakma Şarkısı dört bölüm halinde düzenlenmiştir (Neu 1996: 16-20; Wilhelm 1996: 19-23; Hoffner 1998a: 65-77); fakat bunların sıralaması konusunda tartışmalar vardır (De Martino 1999: 339-340; Wilhelm 2001: 83-84; Haas 2006: 178; De Martino 2006: 108).

1. Giriş/Açılış
2. Bilgelik/hikmet edebiyatı olarak da adlandırılan ibret alınacak öyküler/kıssalar
3. Tanrıça Allani'nin Şöleni
4. Ebla kenti ile ilgili öyküler.

Bizim konumuzu ilgilendiren, üçüncü kısımdır. Allani'nin şöleni adı verilen bu kısımda Hava Tanrısı Teşup'un, yer altına inişi ve burada tanrıça Allani'yi ziyareti anlatılır. Hurricesinin otuz satırı korunmuş olup, otuz dört satırlık Hititçesinin çevirisi şöyledir:

(CTH 789): KBo 32.13 Öy II (Neu 1996: 220-227; Hoffner 1998a: 73; Wilhelm 2001: 90; Ünal 2002: 104; Haas 2006: 180-181):

1 Hava Tanrısı (Tešup) gittiğinde,
2 Yeryüzünün Güneş Tanrıçası'nın (Allani) sarayına (doğru)
3 yola çıktı. Ona bir taht [hazırladı].
4 Fırtına Tanrısı, kral, kapıdan
5 içeri girdiğinde, bir IKU alan (ölçüsündeki)
6 tahta, yüce Fırtına Tanrısı oturdu.
7 Yedi tavalla alan (ölçüsündeki) iskemleye
8 ayağını yükseltti.

---

9 Fırtına Tanrısı ve Šuvaliyaz
10 aşağıya kara yere (yer altına) yola çıktılar.
11 Yeryüzünün Güneş Tanrıçası, kendini kemerle bağladı
12 ve o, Fırtına Tanrısı'na doğru hareket etti
13 ve seçkin bir bayram yaptı.
14 Yer altının kapı sürgüsü, Yeryüzünün Güneş Tanrıçası.
15-16 On bin tane sığırı, büyük Fırtına Tanrısı'nın huzurunda kurban etti. On bin

koyunu kurban etti.
17 Otuz bin yağlı kuyruklu koyunu kurban etti.
18 Sayılamayacak kadar
19 oğlak, kuzu ve teke, bu şekilde
20 kurban edildi.

---

21 Ekmek yapanlar hazırladılar ve içki sunucular
22 içeri girdiler. Aşçılar, göğüs etlerini
23 yukarı aldılar (seçtiler) ve onlar ezme kabını (havanı)
24 getirdiler ve yemek zamanı
25 geldi. Fırtına Tanrısı, kral, yemeğe
26 oturdu. Fakat o (Allani) Eski Tanrıları (Yer altı Tanrıları)
27 Fırtına Tanrısı'nın sağına oturttu.

---

28 Yeryüzünün Güneş Tanrıçası ise, Fırtına Tanrısı'nın önünde
29 içki sunucu gibi yerini aldı.
30 Ellerinin parmakları uzun(du).
31 Onun dört parmağı
32 hayvan biçimli kabın altında duruyordu.
33 [Hayvan biçimli kap]tan içmek için
34 (konuklarına) [verdi]. Onun içine iyilik konmuştu.
Tablet buradan itibaren kırıktır.

Hititçe metin, "Hava Tanrısı (^{D}IM-*aš*) gittiğinde" diye başlar. Hurricesi ise bunu ^{D}IM-*ub* yani Teşup diye ifade etmektedir. Yer altı tanrıçası ise Hititçe metinde, Yeryüzünün Güneş Tanrıçası (*ták-na-a-aš* ^{D}UTU-*aš*) olarak adlandırılırken, Hurrice kısımda Allani ifadesini görürüz (Neu 1996: 220-221). Teşup daha yer altında Allani'nin sarayına varmadan, onun için hazırlık yapılmıştır. Fırtına Tanrısı içeri girer girmez, önceden hazırlanan tahtına kurulur.

Dokuzuncu satırdan anlaşıldığına göre Fırtına Tanrısı yalnız değildir ve ona kardeşi Şuvaliyat eşlik etmektedir. Tabletin ilk sütununda, Şuvaliyat'ın Hurrice ismi olan Taşmişu'yu görmeyiz. Onun yerine metinde šattahamu denilen bir "vekil" söz konusudur. Hurrice *sad-* kelimesi "yerine geçmek" anlamına gelir (Haas 2006: 182).

Dokuz ve yirminci satırlar arasında Teşup için sunulan çok miktarda kurban sıralanır. Ardından hazırlanan yemekler sofraya getirilir. Teşup da yemek için hazırdır ve masaya oturur. Kalan kısımlardan anlaşıldığına göre Hava Tanrısı'na bizzat Allani hizmet etmektedir. Ziyafet sofrasında ilgi çekici olan Allani'nin, Hititçe metinlerde eski/ilk tanrılar veya aşağıdaki tanrılar adı verilen yer altı tanrıları ile Teşup'u yan yana oturtmasıdır. Bu tanrıları Hititler ve Hurriler, Mezopotamyalı Anunnakiler ile özdeşleştirmişlerdir ve CTH 446.A numaralı bir ev arındırma ritüelinden anlaşıldığına göre onlar, Fırtına Tanrısı tarafından yer altına itilmişlerdir:

(CTH 446.A): KUB 7.41 (CTH 446.B = Duplikat KBo 10.45) Ay. III 32-38 (Otten 1961: 130-133; Collins 2003: 170, §34):

32 ve 3 kuş alır ve ikisini Anunnaki tanrılarına

33 kurban sunar. 1 kuşu ise Çukur tanrısına (^{D}Api) kurban sunar.
34 ve şöyle der: "Siz eskiler için
35 sığır ve koyun olmayacak.
36 Fırtına tanrısı sizi, aşağıya kara yere (yer altına)
37 sürdü ve sizin için bu kurbanı tesis etti."

Teşup, yer altına sürdüğü bu tanrılarla neden bir araya gelmektedir? Bu durum gökyüzü tanrıları ile yer altı tanrıları arasında geçici bir uzlaşma mıdır (Wilhelm 1996: 20; Hoffner 1998a: 73), yoksa Hava Tanrısı, İnanna'nın başına geldiği gibi yer altı tanrılarının eline mi düşmektedir (Hoffner 1998a: 73; Wilhelm 2001: 84).

İnanna'nın öyküsünde, Enki, *kurgarru* ve *kalaturru* adlı yaratıkları Ereşkigal'in hüküm sürdüğü topraklara gönderirken onlara, yer altında sunulacak su ve tahılı yememelerini öğütler. Aynı şekilde kahraman Adapa'dan bahseden Babil öyküsünde de Adapa, Anu tarafından sunulacak olan ölüm getiren ekmek ve suya el sürmemesi konusunda Ea (Enki) tarafından uyarılmıştır. Nergal ve Ereşkigal adlı mitte de benzer bir durum söz konusudur. Nergal, yine Ea (Enki) tarafından, Ereşkigal'in yanına indiğinde ekmek ve et yememesi ve bira içmemesi yönünde bir tembih alır. Dolayısıyla Mezopotamya inançlarında, yer altı dünyasının yemekleri ölüm getirmektedir. Klasik çağlarda da benzer bir anlayış vardır. Örnek olarak Persefon, Hades'in kendine sunduğu meyveyi yediği için, yer altında yaşamaya mahkûm olmuştur. Serbest Bırakma Şarkısı'nda da Teşup, yer altında bir ziyafet sofrasına oturduğuna göre, acaba kendisini bir musibet mi beklemekteydi (Haas 2006: 181)?

Hitit mitolojisine göre yer altı tanrıları tarafından, Teşup'a karşı böyle bir belanın hazırlanmış olmasını düşündürecek sebepler vardır. Kumarbi destanlar dizisi, bunu düşünmek için iyi bir sebeptir (Hoffner 1998a: 73).

Kumarbi destanlarının (Hoffner 1998a: 40-65; Karauğuz 2001: 141-185) asıl konusu, tanrılar arasındaki bir egemenlik mücadelesi, gökyüzü krallığını elde etme çabasıdır. Bu destanlardan ilki olan Kumarbi şarkısı, tanrılar arasındaki egemenlik sırasını anlatırken, peşinden gelen şarkılar iktidarı ele geçiren Fırtına Tanrısı'na karşı, tanrı Kumarbi'nin tehditlerini, gökyüzündeki iktidarı yeniden kazanma çabasını anlatır. Bu amaçla Kumarbi, sırasıyla LAMMA, Gümüş, Hedammu ve Ullikummi gibi yaratıkları, Teşup'un başına bela eder ve yardımcısı Mukişanu gibi başka tanrılardan da destek alır.

Bu mitosta adı geçen tanrılar baba-oğul-torun şeklinde sıralanmamışlar, aksine tanrılar birbirine düşman iki sülaleye ayrılmış görünmektedirler. Bu iki sülale Gökyüzü ve Yeryüzü tanrılarıdır. İki düşman Kumarbi ve Teşup, ayrı taraftadırlar. İlki yer altı tanrısı, ikincisi gökyüzü tanrısıdır. Kumarbi'nin babası Alalu, Anu tarafından yerinden edilir ve yer altına kaçar, Teşup'un babası Anu ise Kumarbi'den kaçıp gökyüzünde liderlik etmeye başlar. Alalu ve Kumarbi ile başlayan taraf, Kumarbi'nin "yaratık" çocukları (Gümüş, Hedammu ve Ullikummi) ile devam ederken, Anu ile başlayan taraf, Teşup ve müttefikleri ile devam eder. Bu müttefikler arasında Hepat, Ša(w)uška ve Teşup'un kardeşi Şuvaliyat (Taşmişu) da vardır (Güterbock 1945: 45-50; Hoffner 1998a: 41; Hoffner 1998b: 192-193).

Dolayısıyla bir yer altı tanrısı olan Kumarbi, bu destanda sürekli olarak gökyüzü krallığını elde etmek için bir arayış içindedir. Serbest Bırakma Şarkısı'nda da Teşup ve kardeşi yer altına inerler ve yer altı tanrıları ile aynı sofraya otururlar. Eğer bu yemek

Mezopotamya mitlerinde olduğu gibi ölüm getiriyorsa, bu belki de istediklerini elde etmek için, yer altı tanrılarının kurmuş olduğu bir tuzaktır. Metnin bu noktada kırılmış olması büyük bir talihsizliktir ve geri kalan kısım fazlasıyla merak uyandırmaktadır.

Yukarıda çevirisini verdiğimiz, Serbest Bırakma Şarkısı'nın Hititçe nüshası, KBo 32.13 numaralı tabletin önyüzünde, ikinci sütunda yer almaktadır. İlk sütunda Hurricesi mevcuttur. Hikâyenin geri kalanı tabletin kırık olan arka yüzünde anlatılmaktadır ve arka yüzdeki günümüze ulaşan çiviyazısı işaretlerine bakılacak olursa mitos, tabletin bütününü kaplamaktadır (Haas 2006: 181).

Sonuç:

Hitit başkenti Hattuşa'da Mezopotamya ve Suriye edebiyatına ve dinine ilişkin metinlerin fazlasıyla ilgi gördüğü ve bunların büyük bir isteklilikle kayıt altına alındığı görülmektedir. Falla ilişkili metinlerde olduğu gibi bunlar zaman zaman doğrudan Babil'den getirilmiş, çoğu zamansa Hurri-Suriye kültürünün katkısıyla Kizzuwatna üzerinden Anadolu'ya aktarılmıştır. Bu eserlerin Hurri süzgecinden geçerek Hattuşa'ya ulaştığının kanıtlarından biri, Hititçenin yanı sıra Hurrice olarak da kaydedilmiş olmalarıdır. Bir diğeri Gılgameş destanında olduğu gibi Suriye çevresinde yaşayan insanların beğenisine göre değiştirilmiş olmalarıdır. Buna ilişkin başka bir örnek yukarıda çevirisini verdiğimiz İştar/Ša(w)uška'nın yer altına inişi ile ilgili mittir. Bu mit aslen Sümer kökenli olmakla birlikte, Hava Tanrısı (Teşup), İştar/Ša(w)uška, Şeri ve Hurri gibi Hurri tanrılarının anlatıya eklendiği görülmektedir. Aslında mitin kendisi de Mukişli, yani Kuzeybatı Suriye kültüründen bir kadının, Hurrice-Hititçe yazılmış büyü ritüellerinin içerisinde yer almaktadır. Bu durum Hitit mitolojisi ile ilgili olarak sadece Kumarbi destanlarında olduğu gibi bağımsız yazılmış metinlerin değil, büyü ritüellerinin de dikkate alınması gerektiğini gösterir. Çünkü bu ritüeller, içlerinde zaman zaman bu şekilde mitolojik anlatılar barındırmaktır. Hitit mitolojisinde tanrıların yer altına inişi ile ilişkili olarak verdiğimiz ikinci örnek Serbest Bırakma Şarkısı'dır. Bu eser de Hititlerin Suriye ile olan ilişkileri çerçevesinde, İmparatorluk Çağı'ndan önce Hattuşa'ya taşınmıştır. Serbest Bırakma Şarkısı, çift dilli olarak yazılmış olması sebebiyle öncelikle Hurri dilinin anlaşılması için eşsiz bir kaynaktır. Başka arşivlerden gelmiş olan metinlerle karşılaştırıldığında Anadolu-Hurri lehçesinin diğer Hurri lehçeleri ile olan farkını ortaya koyması da beklenebilir. Ebla kökenli bu metnin aynı zamanda Hitit mitolojisinin kaynaklarından biri olduğu yukarıda çevirisini verdiğimiz Teşup'un yer altına inişini anlatan hikâyeden de anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

ARMSTRONG, Karen (2006), ***Mitlerin Kısa Tarihi***, Çevr.: Dilek Şendil, İstanbul.

BLACK, Jeremy – CUNNINGHAM, Graham – ROBSON, Eleanor – ZÓLYOMI, Gábor, (2004), ***The Literature of Ancient Sümer***, New York.

COLLINS, Billie Jean, (2003), "Purifying A Hause: A Ritual for the Infernal Deities", ***The Context of Scripture. Canonical Compositions from the Biblical World, (COS 1)*** Editor, William W. Hallo, Associate Editor, K. Lawson Younger, Jr.,Volume One, Leiden-Boston, 168-171.

ÇIĞ, Muazzez İ., (1998), İnanna'nın Aşkı. Sümer'de İnanç ve Kutsal Evlenme, İstanbul.
DALLEY, Stephanie, (2000), ***Myths from Mesopotamia. Creation, the Flood, Gilgamesh, and Others***, New York.
DE MARTINO, Stefano, (1999), "Das hurritische Epos der Freilassung, I: Unterschungen zu einem hurritisch-hethitischen Textensemble aus Hattuša by Erich Neu", ***JAOS*** 119/2, 339-341.
DE MARTINO, Stefano, (2006), ***Hititler***, Ankara.
ELIADE, Mircea, (2003), ***Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi. Taş Devrinden Eleusis Mysteria'larına***, Çevr.: Ali Berktay, İstanbul.
ERHAT, Azra, (1993), ***Mitoloji Sözlüğü***, İstanbul.
GÜTERBOCK, Hans Gustav, (1945), ***Kumarbi Efsanesi***, Çevr.: Sedat Alp, Ankara.
HAAS, Volkert, (2003), ***Materia Magica et Medica Hethitica. Ein Beitrag zur Heilkunde im Alten Orient***, Volumen I, Berlin-New York.
HAAS, Volkert , (2006), ***Die hethitische Literatur. Texte, Stilistik, Motive***, Berlin.
HAAS, Volkert - THIEL, Hans-Jochen, (1978), ***Die Beschwörungsrituale der Allaitura(h)hi und verwandte Texte***, (Hurritologische Studien II, AOAT 31), Kevelaer/Neukirchen-Vluyn.
HAAS, Volkert – WEGNER, Ilse, (1988), ***Die Rituale der Bescwörerinnen*** ^{SAL}ŠU.GI, Teil ***I: DieTexte***, (ChS I/5), Roma.
HART, George, (2010), ***Mısır Mitleri***, Çevr.: Mehmet Sait Türk, Ankara.
HOFFNER, Harry A., (1998a), ***Hittite Myths***. 2nd edition, Atlanta.
HOFFNER, Harry A., (1998b), "Hurrian Civilization from a Hittite Perspective", ***Urkesh and the Hurrians, Studies in Honor of Lloyd Cotsen***, Edited by G. Buccellatti-M. K. Buccellatti, Malibu, 167-200.
HOLLAND, Glenn S., (2010), ***Gods in the Desert. Religions of the Ancient Near East***, Lanham.
JACOBSEN, Thorkild, (1976), ***The Treasures of Darkness – A History of Mesopotamian Religion***, New Haven.
KARAUĞUZ, Güngör, (2001), ***Hitit Mitolojisi***, Konya.
KINAL, Füruzan, (1965), İnanna'nın Cehenneme İnişi Efsanesi", ***Tarih Araştırmaları Dergisi*** III/4-5, 1-21.
KRAMER, Samuel N., (1966), "Dumuzi's Annual Resurrection: An Important Corection to Inanna's Descent", ***Bulletin of the American Schools of Oriental Research*** 183, 31.
KRAMER, Samuel N., (1970) "The Dumuzi-Inanna Sacred Marriage Rite: Origin, Development, Character", ***Actes de la XVIIe Rencontre Assyriologique Internationale. Université Libre de Bruxelles, 30 juin – 4 juillet 1969***, Études recueillies par André FINET, Leiden, 135-141.
KRAMER, Samuel N., (1998), ***Tarih Sümer'de Başlar***, Çevr.: M. İ. Çığ, Ankara.
KRAMER, Samuel N., (2002), ***Sümerler. Tarihleri, Kültürleri ve Karakterleri***, Çevr.: Özcan Buze, İstanbul.
LEEMING, David, (2004), ***Jealous Gods and Chosen People. The Mythology of the Middle East***, New York.
LEICK, Gwendolyn, (2003), ***A Dictionary of Ancient Near Eastern Mythology***, London-New York.
MCCALL, Henrietta, (2011), ***Mezopotamya Mitleri***, Çevr.: Bircan Baykara, Ankara.
MILLER, Jared, L., (2005), "Von Syrien durch Kizzuwatna Nach Hatti: Die Rituale der

Allaiturahhi und Gizija", ***Motivation und Mechanismen des Kulturkontaktes in der Späten Bronzezeit*** (Eothen 13), herausgegeben von Doris Prechel, 129-144.
NARDO, Don, (2007), ***The Greenhaven Encyclopedia of Mesopotamia***, Detroit.
NEU, Erich, (1996), ***Das hurritische Epos der Freilassung I. Unterschungen zu einem hurritisch-hethitischen Textensemble aus Hattuša***, (StBoT 32), Wiesbaden.
OTTEN, Heinrich, (1961), "Eine Beschwörung der Unterirdischen aus Boğazköy", ***ZA Neue Folge***, Band 20 (Band 54), 114-157.
PENGLASE, Charles, (2005), ***Greek Myths and Mesopotamia. Parallels and Influence in the Homeric Hymns and Hesiod***, London-New York.
PETTINATO, Giovanni, (2005), "Inanna", Translated from Italian by Paul Ellis, ***Encyclopedia of Religion***, Second Edition, Volume 7, Editor in Chief: Lindsay Jones, Detroit, 4402-4406.
SPEISER, E. A., (1969), Descent of Ishtar to the Nether World", ***Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament***, Edited by James B. Pritchard, Princeton-New Jersey, 106-109.
SZNYCER, Maurice, (2000), "Ugarit. Tanrılar ve Mitler", ***Antik Dünya ve Geleneksel Toplumlarda Dinler ve Mitolojiler Sözlüğü***, II. Cilt, Editör: Yves Bonnefoy, Ankara, 1106-1116.
ÜNAL, Ahmet, (2002), ***Hititler Devrinde Anadolu I***, İstanbul.
WILHELM, Gernot, (1996), "The Hurrians in the Western Prts of the Ancient Near East", ***Mutual Influences of Peoples and Cultures in the Ancient Near East (A special issue of the journal Michmanim*** 9), ed. by M. Malul, 17-30.
WILHELM, Gernot, (2001), "Das hurritisch-hethitische Lied der Freilassung", in: O. Kaiser (ed.), ***Texte aus der Umwelt des Alten Testaments Erganzungslieferung***, Ed.: O. Kaiser, Gütersloh, 82-91.
WOLKSTEIN, Diane – KRAMER, Samuel N., (1983), ***Inanna, Queen of Heaven and Earth: Her Stories and Hymns from Sümer***, New York.

Özet

HİTİT MİTOLOJİSİNDE TANRILARIN YER ALTINA İNİŞİ

Tanrıça İnanna, Sümerlilerin en önemli tanrıçasıdır. O ve eşi Dumuzi ile ilgili mitler yüzyıllar boyunca tabletler üzerine yazılmış ve nesilden nesile aktarılmıştır. İnanna'nın ünü Mezopotamya sınırlarını da aşmıştır. Eşi Çoban Tanrısı hakkındaki yakarılar özellikle İbranileri etkilemiştir. Sami kültürlerde İştar olarak adlandırılan İnanna, Hurriler aracılığı ile Hitit panteonunda kendisine fazlasıyla yer edinmiştir.

Hitit mitolojisinde, Eski Mezopotamya kültüründen çok iyi bildiğimiz tanrıların yer altına inişi motifinin iki örneği bulunmaktadır. Bunlardan biri, İştar/Ša(w)uška'nın, diğeri ise Fırtına Tanrısı Teşup'un yer altına inişidir. İştar/Ša(w)uška örneği, Mezopotamya'nın en önemli tanrıçası İnanna ile ilgili öyküden kaynaklanmaktadır ve Mukişli ^{MUNUS}ŠU.GI Allaiturahhi'nin büyü ritüellerinin içerisinde yer almaktadır. Teşup'un yer altına inişi

adlı öykü ise Suriye kökenli Serbest Bırakma Şarkısı'na dâhildir. Her iki anlatı, Hitit kültürüne Hurriler sayesinde kazandırılmıştır.

İştar/Şa(w)uşka'nın yer altına inişini anlatan öykü Hititçede ne yazık ki çok az korunmuştur. Bu nedenle, Nippur kökenli aynı öykü ile karşılaştırma imkânı fazla değildir. Teşup'un yer altına inişini anlatan mit ise daha ayrıntılıdır ve iki dillidir. Hurrice ve Hititçe yazılmıştır. Bir büyü ritüelinden anlaşıldığına göre yer altı tanrıları, Hava Tanrısı tarafından yer altına hapsedilmiştir. Bu nedenle Teşup'un yer altına inişi ve yer altı tanrıları ile aynı sofrada yemek yemesi dikkat çekicidir. Metnin devamı kırık olduğu için bunun sebebini anlamak mümkün değildir. Ancak, Teşup'u ortadan kaldırmak amacıyla hazırlanmış bir tuzaktan söz etmek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Hititler, Hurriler, Yer altına iniş, İnanna/İştar, Teşup

Abstract

DESCENT TO THE UNDERWORLD OF GODS IN HITTITE MYTHOLOGY

Goddess Inanna is the most important goddess of the Sümerians. The myths related to her and her husband Dumuzi were written on the tablets for centuries and passed down from generation to generation. Inanna's reputation also exceeded the borders of Mesopotamia. The prayers about her Shepherd God husband especially affected the Hebrews. Inanna, called Ishtar in Semitic cultures, appeared in the Hittite pantheon through the Hurrians.

In Hittite mythology, there are two examples of the motifs in which the descent of the gods–known very well in the Ancient Mesopotamian culture–to the underworld is depicted. One of them is Ishtar/Sha(w)ushka's, and the other one is Storm God Teshup's descent to the underworld. The example of Ishtar/Sha(w)ushka originates from the story related to Inanna, the most important goddess of Mesopotamia, and is involved in the magic rituals of ^{MUNUS}ŠU.GI Allaiturahhi from Mukish. The story of Teshup's descent to the underworld is included in the Song of Release originating in Syria. Both of the narratives were added to the Hittite culture thanks to the Hurrians.

The story about Ishtar/Sha(w)shka's descent to the underworld was unfortunately preserved very little in Hittite language. Thus, there is not too much possibility of comparing it with the same story of Nippur origin. The myth of Teshup's descent to the underworld is more detailed and bilingual. It was written in Hittite and Hurrian language. Understood by a magic ritual, the underworld gods were imprisoned to underworld by the weather god. For this reason, Teshup's descent to the underworld and dining with the underworld gods at the same table is noteworthy. It is not possible to understand the reason as the rest of the text is broken. However, it is possible to speak of a trap designed to eliminate Teshup.

Keywords: The Hittites, The Hurrians, Descent to the Underworld, Inanna/Ishtar, Teshup.